

Oversikt over samisk innhold i Kunnskapsløftet fastsatt av Sametinget

Læreplaner for

- fag i grunnskolen**
- gjennomgående fag i grunnskolen og videregående opplæring**
- fellesfag og programfag i videregående opplæring**

Innledning	4
Grunnskolefag	5
Læreplan i kunst og håndverk	5
Læreplan i musikk	5
Læreplan i mat og helse	6
Læreplan i kristendoms-, religions- og livssynsskunnskap	6
Gjennomgående fag	7
Læreplan i norsk	7
Læreplan i engelsk	7
Læreplan i naturfag	8
Læreplan i kroppsøving	9
Læreplan i samfunnsfag	9
Læreplan i finsk som 2. språk	10
Studieforberedende utdanningsprogram – fellesfag	11
Læreplan i historie	11
Læreplan i geografi	12
Læreplan i religion og etikk	12
Studieforberedende utdanningsprogram	12
Utdanningsprogram for studiespesialisering	12
Programområde for realfag	12
Læreplan i informasjonsteknologi	13
Læreplan i geofag	13
Læreplan i teknologi og forskningslære	13
Programområde for språkfag	13
Læreplan i kommunikasjon og kultur	13
Læreplan i antikkens språk og kultur	14
Programområde for samfunnsfag og økonomi	14
Læreplan i historie og filosofi	14
Læreplan i næringslivsøkonomi	15
Læreplan i markedsføring og ledelse	16
Læreplan i politikk, individ og samfunn	16
Læreplan i rettslære	17
Læreplan i medie- og informasjonskunnskap	17
Programområde for formgivningsfag	18
Læreplan i visuelle kunsthøgskolefag, felles programfag	18
Læreplan i design og arkitektur, felles programfag	18
Læreplan i visuell kultur og samfunn, valgfritt programfag	18
Utdanningsprogram for idrettsfag	19
Læreplan for idrett og samfunn – felles programfag	19
Læreplan for friluftsliv – valgfritt programfag	19
Utdanningsprogram for musikk, dans og drama	19
Læreplan i musikk, dans og drama, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans og drama	20
Læreplan i instrument, kor og samspill, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk	20
Læreplan i musikk i perspektiv, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk	20
Læreplan i musikk, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk	21

Læreplan i lytting, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk.....	21
Læreplan i musikk fordypning, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk.....	21
Læreplan i teater i perspektiv, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama.....	21
Læreplan i drama og samfunn, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama.....	22
Læreplan i teaterproduksjon fordypning, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama	22
Yrkesfaglige utdanningsprogram.....	22
Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk	22
Læreplan i felles programfag i Vg1 bygg- og anleggsteknikk.....	22
Utdanningsprogram for design og håndverk.....	23
Læreplan i felles programfag Vg1 design og håndverk.....	23
Programområde for aktivtør, læreplan i felles programfag Vg2.....	23
Programområde for design og gullsmedhåndverk, læreplan i felles programfag Vg2	23
Programområde for design og trearbeid, læreplan i felles programfag Vg2.....	24
Utdanningsprogram for helse- og sosialfag	24
Læreplan i felles programfag Vg1 helse- og sosialfag	24
Programområde for barne- og ungdomsarbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2	24
Programområde for fotterapi og ortopediteknikk, læreplan i felles programfag Vg2.....	25
Programområde for helsearbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2.....	25
Programområde for helseservicefag, læreplan i felles programfag Vg2	25
Programområde for hudpleie, læreplan i felles programfag Vg2	25
Utdanningsprogram for medier og kommunikasjon	25
Læreplan i felles programfag Vg1 medier og kommunikasjon.....	25
Programområde for medier og kommunikasjon, læreplan i felles programfag Vg2	26
Utdanningsprogram for naturbruk.....	26
Læreplan i felles programfag Vg1 naturbruk.....	26
Programområde for fiske og fangst, læreplan i felles programfag Vg2.....	26
Programområde for skogbruk, læreplan i felles programfag Vg2.....	26
Utdanningsprogram for restaurant og matfag.....	27
Læreplan i felles programfag Vg1 restaurant og matfag.....	27
Programområde for kokk og servitørfag, læreplan i felles programfag Vg2	27
Programområde for matfag, læreplan i felles programfag Vg2	27
Utdanningsprogram for service og samferdsel.....	27
Læreplan i felles programfag Vg1 service og samferdsel.....	27
Programområde for reiseliv, læreplan i felles programfag Vg2	28
Utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon.....	28
Læreplan i felles programfag Vg1 teknikk og industriell produksjon.....	28
Læreplaner uten samisk innhold	28
Studiespesialiserende utdanningsprogram	28
Utdanningsprogram for musikk, dans og drama	29
Utdanningsprogram for idrettsfag.....	29
Yrkesforberedende utdanningsprogrammer	29

Innledning

Læreplaner for grunnskole, gjennomgående fag i grunnskole og videregående opplæring og fellesfag i videregående opplæring er fastsatt av Kunnskapsdepartementet. Læreplaner i felles og valgfrie programfag er fastsatt av Utdanningsdirektoratet etter delegasjon i brev av 26. september 2005 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den videregående opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Sametinget har fastsatt det samiske innholdet innenfor rammer fastsatt av departementet, jf. Opplæringsloven § 6-4. Rammene er fastsatt i *Retningslinjer for arbeid med læreplaner for fag* og i

Presisering av retningslinjer for samisk innhold.

Læreplanene har implisitt og eksplisitt samisk innhold, som er fastsatt av Sametinget. Med implisitt samisk innhold menes formuleringer som åpner for samisk tilpassing og/eller ivaretar samiske samfunnsbehov eller samisk perspektiv, uten at samisk eller urfolk er nevnt eksplisitt.

I noen fag er det ikke fastsatt samiske innhold. I slike fag kan det samiske innholdet ivaretas gjennom metodisk tilnærming eller lokal tilpassing.

Sametinget
Oktober 2007

Grunnskolefag

Læreplan i kunst og håndverk

I fagets formål

Samisk kunst og håndverk, duodji, er en naturlig del av kulturarven.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

- samtale om bildene til ulike nasjonale, samiske og nordiske eventyrillustratører og bruke det som utgangspunkt for eget skapende arbeid

Etter 4. årstrinn

- bruke enkle, hensiktsmessige håndverktøy i arbeid med leire, tekstil, skinn og tre
- bruke elementer fra helleristninger til antikken som utgangspunkt for eget skapende arbeid

Etter 7. årstrinn

- sammenligne bruk av teknikker og virkemidler innenfor folkekunst og kunsthåndverk i ulike kulturer ved bruk av digitale og andre kilder

Etter 10. årstrinn

- samtale om hvordan urfolk og andre kulturer har påvirket og inspirert ulike designuttrykk
- diskutere hvordan kunstnere i ulike kulturer har framstilt mennesker gjennom tidene, og bruke dette som utgangspunkt for eget skapende arbeid med portrett og skulptur
- samtale om opplevelse av hvordan kunstnere til forskjellige tider og i ulike kulturer har uttrykt seg gjennom foto, film og video, og bruke dette som utgangspunkt for eget arbeid

Læreplan i musikk

I fagets formål

Musikkfaget ivaretar både musikalsk mangfold og sjangerbredde. Samisk og norsk musikk, andre kulturers folkemusikk, kunstmusikk og ulike former for improvisert og rytmisk musikk inngår i musikkfaget.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

--

Etter 4. årstrinn

- gjenkjenne norsk og samisk folkemusikk og folkemusikk fra andre kulturer
- beherske et sangrepertoar fra ulike sjangere og synge med fokus på intonasjon

Etter 7. årstrinn

- framføre sanger og viser fra eldre og nyere tid

- diskutere særtrekk ved kunstmusikk, norsk og samisk folkemusikk, folkemusikk fra andre land og rytmisk musikk

Etter 10. årstrinn

- diskutere særtrekk ved rytmisk musikk, kunstmusikk og norsk, samisk og andre kulturers folkemusikk og gjøre rede for egne musikkpreferanse
- gjøre rede for hvordan musikk gjenspeiler trekk ved samfunnsutvikling og ungdomskultur og hvordan dette kan komme til uttrykk gjennom ulike former for rytmisk musikk, kunstmusikk og norsk, samisk og andre kulturers folkemusikk

Læreplan i mat og helse

I fagets formål

I eit fleirkulturelt samfunn er det viktig med medvit om norsk matkultur og det særeigne for samisk mattradisjon, og ha kunnskap om og respekt for mattradisjonar i andre kulturar.

Kompetansemål

Etter 4. årstrinn

- beskrive samisk mattradisjon og korleis mattradisjonar har samanheng med natur og -levevis

Etter 7. årstrinn

- lage samisk mat og gjere greie for nokre trekk ved samisk matkultur

Etter 10. årstrinn

--

Læreplan i kristendoms-, religions- og livssynsskunnskap

I fagets formål

--

Kompetansemål

Etter 4. årstrinn

- kjenne til kristen salmetradisjon og et utvalg sanger, også samiske

Etter 7. årstrinn

- beskrive hovedtrekk i samisk før-kristen religion og overgangen til kristendom
- drøfte noen verdspørsmål som den samiske urbefolkningen er opptatt av i vår tid

Etter 10. årstrinn

- gi en presentasjon av læstadianisme og samisk kirkeliv
- gjøre rede for nye religiøse bevegelser og samtale om ulike former for nyreligiøs og naturreligiøs praksis, herunder urfolks naturreligion

Gjennomgående fag

Læreplan i norsk

I fagets formål

I Norge er både bokmål, nynorsk og samisk offisielle skriftspråk, og det tales mange ulike dialekter og sosiolekter, men også andre språk enn norsk.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

--

Etter 4. årstrinn

- samtale om et utvalg sanger, regler, dikt, fortellinger og eventyr fra fortid og nåtid på bokmål, nynorsk og i oversettelse fra samisk og andre kulturer

Etter 7. årstrinn

- gjenkjenne og uttale bokstavene som finnes i samisk alfabet
- presentere egne tolkinger av personer, handling og tema i et variert utvalg av barne- og ungdomslitteratur på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk

Etter 10. årstrinn

- gjøre rede for hvordan samfunnsforhold, verdier og tenkemåter framstilles i oversatte tekster fra samisk og andre språk
- gjøre rede for rettigheter i forbindelse med samisk språk og om utbredelsen av de samiske språkene i Norge, Sverige, Finland og Russland

Etter Vg1 studieforbereende – og Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram

- tolke og reflektere over innhold, form og formål i et representativt utvalg samtidstekster, skjønnlitteratur og sakprosa på bokmål og nynorsk og i oversettelse fra samisk
- vurdere fortellemåter og verdier i et representativt utvalg samtidstekster sammenlignet med tekster fra norrøn og samisk litteratur, myter og folkediktning fra flere land

Etter Vg2 studieforbereende utdanningsprogram

--

Etter Vg3 studieforbereende

- samtale om utviklingen av samisk språk og kultur i lys av norsk språk- og fornorskingspolitikk

Etter påbygging til generell studiekompetanse – yrkesfaglige utdanningsprogram

- samtale om utviklingen av samisk språk og kultur i lys av norsk språk- og fornorskingspolitikk

Læreplan i engelsk

I fagets formål

--

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

- finne ord og uttrykk som er felles for morsmålet og engelsk

Etter 4. årstrinn

- finne likheter mellom ord og uttrykksmåter i engelsk og eget morsmål

Etter 7. årstrinn

- identifisere noen språklige likheter og forskjeller mellom engelsk og eget morsmål
- sammenligne levesett og omgangsformer i ulike kulturer i engelskspråklige land og i Norge, deriblant den samiske

Etter 10. årstrinn

- identifisere vesentlige språklige likheter og forskjeller mellom engelsk og eget morsmål og utnytte dette i egen språklæring
- beskrive situasjonen til noen urfolk i engelskspråklige land

Etter Vg1

- drøfte litteratur av og om urfolk i den engelskspråklige verden

Læreplan i naturfag

I fagets formål

Kunnskap om, forståelse av og opplevelser i naturen kan fremme viljen til å verne om naturressursene, bevare biologisk mangfold og bidra til bærekraftig utvikling. I denne sammenhengen har samer og andre urfolk kunnskap om naturen som det er viktig å vise respekt for.

Kompetansemål

Etter 2. årstrinn

- observere og beskrive årstidene, døgnet og ulike månefaser og fortelle om hvordan man i samisk kultur deler inn året

Etter 4. årstrinn

- gjengi myter og sagn knyttet til stjernehimlen og nordlys i norsk og samisk tradisjon

Etter 7. årstrinn

- fortelle om hvordan noen plante-, sopp- og dyrearter brukes i ulike tradisjoner, blant annet den samiske

Etter 10. årstrinn

- gi eksempler på hvordan samer utnytter ressurser i naturen
- gi eksempler på folkemedisin, blant annet den samiske, og samtale om forskjellen på alternativ medisin og skolemedisin

Etter Vg1

- gi eksempler på naturforvaltning og endring av naturmiljøer som får konsekvenser for urfolk i Norge og i andre land
- gjøre rede for noen mulige konsekvenser av økt drivhuseffekt, blant annet i arktiske områder, og hvilke tiltak som settes i verk internasjonalt for å redusere økningen i drivhuseffekten

Læreplan i kroppsøving

I fagets formål

--

Kompetansemål

Etter 4. årstrinn

--

Etter 7. årstrinn

- praktisere nokre aktivitetar med røter i samisk tradisjon

Etter 10. årstrinn

- orientere seg ved hjelp av kart og kompass i variert terreng, og gjere greie for andre måtar som ein òg kan orientere seg på

Etter Vg1

--

Læreplan i samfunnsfag

I fagets formål

I faget inngår kunnskap om situasjonen til urfolk og minoritetsfolk i verda generelt, og om situasjonen til samane som urfolk spesielt.

I beskrivelse av hovedområdet *kultur* i videregående opplæring

Det handlar om urfolk, etniske og nasjonale minoritetar og korleis framandfrykt og rasisme kan motarbeidast.

Kompetansemål

Etter 4. årstrinn

- fortelje om samane, urfolket i Noreg, og om sentrale trekk ved kulturen og levkåra til samane fram til vikingtida
- forklare kvifor ein feirar 17. mai og 6. februar, og fortelje om nasjonaldagane til andre land

Etter 7. årstrinn

- fortelje om sentrale trekk ved kulturen og levkåra til samane frå vikingtida til slutten av dansketida, og om forholdet deira til statane på Nordkalotten i denne perioden

- lese og bruke papirbaserte og digitale kart og lokalisere geografiske hovudtrekk i sitt eige fylke, nabofylka, dei samiske busetjingsområda, Noreg, Europa og andre verdsdelar
- gjere greie for hovudtrekk ved samiske samfunn i dag
- gje døme på korleis Noreg er med i internasjonalt samarbeid gjennom FN og andre organisasjonar, også internasjonalt urfolkssamarbeid

Etter 10. årstrinn

- presentere hovudtrekk ved historia og kulturen til samane frå dansketida til i dag, og drøfte forholdet deira til storsamfunnet

Etter Vg1/Vg2 i videregående opplæring

Hovedområdet *politikk og demokrati*

- gjere greie for styreforma og dei viktigaste politiske styringsorgana i Noreg og drøfte fleirtalsdemokratiet i forhold til urfolk og minoritetar.

Hovedområdet *kultur*

- presentere hovudtrekk ved samisk kultur i dag og reflektere over kva det vil seie å vere urfolk
- beskrive hovudtrekk ved kulturen til nokre minoritetar i Noreg og drøfte utfordringar i fleirkulturelle samfunn.

Hovedområdet *internasjonale forhold*

- gjere greie for FN's arbeid med fred og menneskerettar og forklare FN's rolle i det internasjonale arbeidet for urfolk
- diskutere samanhengene mellom økonomisk vekst, miljø og bærekraftig utvikling

Læreplan i finsk som 2. språk

I fagets formål

Historisk har Nord-Norge vært preget av flerspråklighet og sameksistens av ulike grupper: kvener, finner, samer og nordmenn. Både kvenene, som er en nasjonal minoritet og samene, som har status som urfolk, har en spesiell posisjon i det norske samfunnet og i den norske kulturen.

Kjennskap til kultur og skikker i nabolandene gir også økt innsikt i egen minoritetskultur og større forståelse for norsk og samisk kultur generelt.

I beskrivelsen av hovedområdet

Hovedområdet *språklæring*

Hovedområdet dreier seg om hva det innebærer å lære et nytt språk og om å se sammenhenger mellom kvensk og finsk, førstespråk og evt. andre språk.

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

Arbeid med ulike typer tekster og kulturelle uttrykksformer er her sentralt for utviklingen av språkferdigheter og forståelse for andres leveste, kulturer og livssyn.

Kompetansemål

Etter 4. årstrinn

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

- Sammenligne noen sider ved levesett, tradisjoner og skikker i kvensk, finsk, samisk og norsk kultur

Etter 7.årstrinn

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

- sammenligne levesett og omgangsformer i Norge og i finskspråklige land

Etter 10.årstrinn

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

- sammenligne kvener med andre norske minoriteter og urfolk

Etter Vg1- studieforbereende utdanningsprogram og etter Vg2 yrkesfaglige utdanningsprogram

Hovedområdet *språklæring*

- drøfte likheter og ulikheter mellom finsk eller kvensk og andre fremmedspråk og utnytte dette i egen språklæring
- plassere kvensk, finsk og samisk i den finsk-ugriske språkfamilien og identifisere likheter og ulikheter mellom kvensk, finsk og samisk

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

- beskrive finsk og kvensk bosettingshistorie i Norge og knytte det til samfunns- og språkutvikling i regionene
- drøfte sosiale forhold, samfunnsforhold og verdier i noen kulturer i det finsk-ugrisk språkområdet

Etter Vg2- studieforbereende utdanningsprogram og påbygging til generell studiekompetanse

Hovedområdet *kultur, samfunn og litteratur*

- sammenligne språksituasjonen til kvener og andre finsk-ugriske minoriteter
- drøfte et utvalg av litterære tekster i ulike sjangere fra det finsk-ugriske språkområdet.
- diskutere sammenhengen mellom språk, ulike kunstuttrykk og samfunn

Studieforbereende utdanningsprogram – fellesfag

Læreplan i historie

I fagets formål

Det skal fremme toleranse, gjensidig respekt og forståelse for menneskerettighetene.

Kompetansemål

Etter Vg2

Hovedområdet *samfunn og mennesker i tid*

- gjøre rede for sentrale trekk ved samisk historie og diskutere samenes forhold til stater med samisk bosetning fram til midten av 1800-tallet

Etter Vg3

Hovedområdet *samfunn og mennesker i tid*

- drøfte hvordan nasjonalstaten har skapt nasjonal og kulturell samhörighet, men også konflikter og undertrykkelse
- gjøre rede for den norske nasjonalstatens politikk overfor urfolk, nasjonale og etniske minoriteter på 1800 – og 1900-tallet, og diskutere noen konsekvenser av denne politikken

Læreplan i geografi

I fagets formål

Eit viktig føremål med geografifaget er også å utvikle evna til toleranse og globalt medansvar hos eleven.

Kompetansemål

Hovedområdet *landskap og klima*

- drøfte årsakene til naturkatastrofar i verda og kva for verknader dei har på samfunn som blir ramme

Hovedområdet *ressursar og næringsverksemd*

- drøfte miljøkonsekvensar i norske og samiske samfunn av bruk og inngrep i naturområde

Læreplan i religion og etikk

I fagets formål

Gjensidig toleranse på tvers av ulikheter i religion og livssyn er en forutsetning for fredelig sameksistens i et flerkulturelt og flerreligiøst samfunn.

Kompetansemål

Hovedområdet *religionskunnskap og religionskritikk*

- presentere hovedtrekk ved religions- og livssynsmangfoldet i lokalsamfunnet og storsamfunnet i Norge, inkludert religion og livssyn i samiske samfunn

Hovedområdet *filosofi, etikk og livssynshumanisme*

- drøfte etiske verdier og normer knyttet til urfolks kulturer og tradisjoner

Studieforberedende utdanningsprogram

Utdanningsprogram for studiespesialisering

Programområde for realfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til tre av syv programfag innen programområdet.

Læreplan i informasjonsteknologi

Kompetansemål i programfaget informasjonsteknologi 1

Hovedområdet *digital samtid*

- gjøre rede for hvilke utfordringer og muligheter den digitale verden kan skape for språklig og kulturelle minoriteter

Læreplan i geofag

Kompetansemål i programfagene geofag X og geofag

Hovedområdet *jorda i forandring*

- observere, beskrive og navngi landskapsformer dannet av isbreer og vurdere hvilke prosesser som kan føre til disse formene

Læreplan i teknologi og forskningslære

Kompetansemål i programfagene teknologi og forskningslære X og teknologi og forskningslære 1

Hovedområdet *teknologi, naturvitenskap og samfunn*

- drøfte etiske, miljømessige, kulturelle og politiske sider ved teknologisk utvikling

Programområde for språkfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til to av fem programfag innen programområdet.

Læreplan i kommunikasjon og kultur

I fagets formål

Norge er et flerkulturelt samfunn som omfatter både norsk og samisk kultur og ulike minoritetskulturer.

Alt dette skaper behov for kunnskap om andre kulturer og for kompetanse i å kommunisere med mennesker med annen kulturbakgrunn. Programfaget kommunikasjon og kultur skal gi innsikt i kulturmøter både på individ-, gruppe- og samfunnsnivå.

I beskrivelse av hovedområdet kultur- og kommunikasjonsteori i programfaget kommunikasjon og kultur 3

Hovedområdet dreier seg om hvordan kommunikasjon påvirkes av kulturelle faktorer, som nasjonal kultur, gruppetilhørighet, etnisitet, kjønn og fag- og yrkesbakgrunn.

Sentralt i hovedområdet er underliggende kulturelle verdier i ulike former for kommunikasjon, og utfordringer i kommunikasjon mellom personer med ulik kulturbakgrunn.

Kompetansemål i programfaget kommunikasjon og kultur 1

Hovedområdet *kultur og kommunikasjonsteori*

- gjøre rede for og reflektere over ulike måter å betrakte kultur på i et kommunikativt perspektiv
- diskutere forholdet mellom kultur, individ og samfunn med utgangspunkt i konkrete ytringer
- bruke redskaper fra kultur- og kommunikasjonsteorier i analyse av ulike kulturelle ytringer fra egen samtid

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og kultur 2*

Hovedområdet *kultur og kommunikasjonsteori*

- gjøre rede for ulike teorier om forholdet mellom kultur og tekst
- analysere og drøfte hvordan kulturer utvikles og forandres gjennom kommunikasjon
- gjøre rede for fenomenene tradisjon, modernitet og postmodernitet

Hovedområdet *tekst*

- tolke tekster fra et bredt spekter av epoker og kulturer

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og kultur 3*

Hovedområdet *kultur og kommunikasjonsteori*

- gjøre rede for ulike teorier om forholdet mellom kultur og kommunikasjon
- drøfte sammenhengen mellom kulturelle verdier og kommunikasjonsformer innenfor og mellom kulturer

Hovedområdet *kommunikasjon*

- gjennomføre en presentasjon om kulturell identitet og/eller kulturforskjeller

Læreplan i antikkens språk og kultur

Kompetansemål i programfaget *latin 1 eller gresk 1*

Hovedområdet *språklæring*

- oversette enkle tekster til norsk eller samisk ved hjelp av ordbok

Programområde for samfunnsfag og økonomi

Sametinget har fastsatt samisk innhold til seks av åtte programfag innen programområdet.

Læreplan i historie og filosofi

I fagets formål

Programfaget skal danne grunnlag for å utforske historiske forhold og hendelser fra ulike synsvinkler og vurdere motsetninger og konflikter i et historisk og nåtidig perspektiv. På denne måten skal programfaget bidra til å gi innsikt i og forståelse for den historiske og filosofiske bakgrunnen for idealer og verdier som har preget og preger utviklingen av kulturer og samfunn. Slik innsikt kan også legge grunnlag for en nyansert og åpen dialog og forsoning på tvers av historiske motsetningsforhold.

Kompetansemål i programfaget *historie og filosofi 1*

Hovedområdet *oldtid og myter*

- diskutere hvilken betydning muntlighet har for historiebruken i en kultur

Hovedområdet *nyere tid og kritisk tenkning*

- drøfte i hvilken grad samefolkets felles historie har betydning for moderne allsamisk identitet på tvers av statsgrensene

Kompetansemål i programfaget historie og filosofi 2

Hovedområdet *mennesket i moderne tid*

- drøfte urfolkskulturers situasjon i brytningen mellom tradisjon og modernitet

Hovedområdet *eksistens og mening*

- vurdere hva som former historisk identitet hos individer og grupper, og gi eksempler på hvordan ulike fellesskap har formet, forsterket og formidlet historisk identitet

Hovedområdet *fellesskap, produksjon og forbruk*

- drøfte hvordan kjønn, etnisitet, sosial og religiøs tilhørighet har satt grenser for menneskers utfoldelse og valgmuligheter, og gi eksempler fra historien på hvordan slike grenser har vært overskredet eller endret
- gjøre rede for filosofiske ideer om forholdet mellom mennesker, dyr og natur

Hovedområdet *historieforståelse, historiebevissthet og historiebruk*

- forklare begrepene identitetspolitikk og erindringspolitikk og diskutere hvordan historie er blitt brukt i kulturell og politisk sammenheng

Læreplan i næringslivsøkonomi

I fagets formål

Næringslivsøkonomi skal gi forståelse for hvorfor strukturendringer finner sted, og hvilke konsekvenser de kan ha for individ, bedrift og samfunn.

Kompetansemål i programfaget næringslivsøkonomi 1

Hovedområdet *bedrift og samfunn*

- gi eksempler på hvordan lokale ressurser gir grunnlag for næringsvirksomhet, og vurdere eventuelle interessekonflikter i forbindelse med ressursbruken

Kompetansemål i programfaget næringslivsøkonomi 2

Hovedområdet *menneskene i bedriften*

- gjøre rede for utfordringer og muligheter som knytter seg til flerkulturelle arbeidsplasser, og diskutere tiltak som kan bidra til reell likestilling med hensyn til kjønn, etnisk og kulturell bakgrunn

Kompetansemål i programfaget næringslivsøkonomi 3

Hovedområdet *bedrift og samfunn*

- diskutere hvilke utfordringer en bedrift kan ha i møte med ulike kulturer
- drøfte hvilke konsekvenser den økonomiske globaliseringen kan ha for enkeltmennesker, bedrifter og samfunn

Læreplan i markedsføring og ledelse

Kompetansemål i programfaget markedsføring og ledelse 2

Hovedområdet *etikk og samfunnsansvar*

- drøfte organisasjoners samfunnsansvar ut fra et etisk og et forretningsmessig perspektiv

Læreplan i politikk, individ og samfunn

I fagets formål

Denne oppgaven inviterer til å utvide den enkeltes toleranse overfor mangetydighet, ut fra forestillingen om at samfunnslivet ikke alltid er det samme for alle

Kompetansemål i programfaget sosialkunnskap

Hovedområdet *velferdsforskjeller*

- reflektere over uttrykket ”det gode liv” og diskutere om urfolk, etniske og nasjonale minoriteter kan ha en annen oppfatning av ”det gode liv” enn majoritetsbefolkningen

Kompetansemål i programfaget sosiologi og sosialantropologi

Hovedområdet *kulturforståelse*

- bruke samfunnsvitenskapelige tenkemåter til å sammenlikne kulturer
- analysere årsaker til kulturforskjeller og identifisere faktorer som gjør at kulturer er stabile eller endrer seg
- forklare forskjellen på begrepene egosentrisk og etnosentrisk, bruke begrepene til å analysere årsaker til konflikter mellom individer og mellom grupper, og diskutere løsninger på konfliktene

Kompetansemål i programfaget politikk og menneskerettigheter

Hovedområdet *politiske prosesser og institusjoner*

- gjøre rede for valgmanntall, valgordninger og kanaler for politisk innflytelse
- gjøre rede for viktige norske og samiske politiske institusjoner og organer, og forklare hvilke funksjoner de har

Hovedområdet *demokrati og medborgerskap*

- drøfte urfolks, nasjonale og etniske minoriteters stilling i Norge

Hovedområdet *internasjonale politiske systemer og aktører*

- beskrive forskjellen mellom stat og nasjon og drøfte problemstillinger knyttet til multinasjonale stater og nasjoner som har tilhold i flere stater

Hovedområdet *menneskerettighetenes verdigrunnlag*

- forklare forskjellen på erklæring og konvensjon og gjøre rede for sentrale menneskerettighetserklæringer og konvensjoner

Hovedområdet *menneskerettighetene i politisk praksis*

- gi eksempler på brudd på sivile og politiske rettigheter og på sosiale, økonomiske og kulturelle rettigheter i forskjellige deler av verden, og analysere årsaker til bruddene

Læreplan i rettslære

I fagets formål

Faget skal gje kunnskap om den rettslege stillinga den samiske folkegruppa har som urfolk i Noreg.

I beskrivelsen av hovedområdet *arverett*

Det handlar òg om samisk rettsoppfatning på dette området.

Kompetansemål i programfaget rettslære 1

Hovedområdet *arverett*

- bruke hovudreglane om arv etter lova og etter testament og gjere greie for samisk rettsoppfatning i familie- og arverettslege spørsmål på dette området

Hovedområdet *rettargangsordninga*

- gjere greie for dei viktigaste nasjonale og internasjonale domstolane

Kompetansemål i programfaget rettslære 2

Hovedområdet *menneskerettar*

- gjere greie for rettigheitar for urfolk etter konvensjon om sivile og politiske rettigheitar art. 1 og 27 og etter ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i sjølvstendige statar

Læreplan i medie- og informasjonskunnskap

Programfaget medie- og informasjonskunnskap 1

I beskrivelsen av hovedområdet *medium, individ og samfunn*

Hovedområdet handlar òg om ulike påverknadsmodellar og korleis ulike medium kan påverke korleis folk oppfattar seg sjølve og verda. I tillegg dreier seg om etniske og fleirkulturelle utfordringar, likestilling, kjønn og klasse.

Kompetansemål i programfaget *medie- og informasjonskunnskap 1*

Hovedområdet *medium, individ og samfunn*

- utforske medietilbodet i det fleirkulturelle Noreg og diskutere korleis media kan påverke identiteten til urfolk og nasjonale og etniske minoritetar
- vurdere kva rolle media spelar for læring, likestilling og identitetsdanning

Kompetansemål i programfaget *medie- og informasjonskunnskap 2*

Hovedområdet *medium, individ og samfunn*

- reflektere over etiske problemstillingar og utfordringar i møtet mellom medium og ulike kulturar

Programområde for formgivningsfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til to av to felles programfag og til et av fire valgfrie programfag innen programområdet. Det fjerde valgfrie programfaget er et særskilt samisk fag i videregående opplæring, som fastsettes av Sametinget, som jf. Opplæringslovens § 6-4, andre ledd.

Læreplan i visuelle kunsthøgskole, felles programfag

I fagets formål

Visuelle kunsthøgskole skal medverke til utvikling av kulturell kompetanse for å forstå estetiske uttrykksformer i egen og andres kultur.

Kompetansemål programfaget visuelle kunsthøgskole 1

Hovedområdet *kunst og kultur*

- presentere særtrekk ved kunsten til urfolk og sammenhengen mellom samisk kunst og religion og politisk utvikling i samfunnet

Læreplan i design og arkitektur, felles programfag

I fagets formål

Impulsar og trendar frå nasjonale og internasjonale kulturar og urfolkulturar er ressursar i arbeidet med idéutvikling.

Kompetansemål i programfaget design og arkitektur 1

Hovedområdet *formkultur*

- gjere greie for hovudtrekka i utviklinga av viktige formtradisjonar i norsk formkultur og samisk duodji og kva innverknad dei har på moderne design
- gjere greie for materialbruk, formspråk og funksjon i formkultur frå ulike samfunn og kulturar og setje det inn i ein kulturell samanheng

Kompetansemål i programfaget design og arkitektur 2

Hovedområdet *formkultur*

- forklare korleis samisk formkultur skil seg ut som eige formuttrykk i Norden

Læreplan i visuell kultur og samfunn, valgfritt programfag

Kompetansemål i programfaget visuell kultur og samfunn

Hovedområdet *kunst og samfunn*

- gjere greie for reglar for opphavsrett

Hovedområdet *design og samfunn*

- gjere greie for sammenhengen mellom tradisjon, design og nyvinningar knytte til materiale, teknologi og masseproduksjon

Hovedområdet *arkitektur og samfunn*

- gjere greie for lovgjeving om kulturminnevern i høve til byutvikling, landskapsomforming, industrialisering og krigshandlingar

Utdanningsprogram for idrettsfag

Sametinget har fastsatt samisk innhold til ett av fire felles programfag og til ett av fire valgfrie programfag innen idrettsfag.

Læreplan for idrett og samfunn – felles programfag

I beskrivelsen av hovedområdet *organisering av idrett*

Hovedområdet omhandler hvordan idrettslige aktiviteter i Norge er organisert og finansiert lokalt, regionalt og nasjonalt, herunder også hvordan samisk idrett organiseres og finansieres.

Kompetansemål i programfaget idrett og samfunn

Hovedområdet *organisering av idrett*

- forklare hvordan samisk idrett er organisert og finansiert

Hovedområdet *idretten i samfunnet*

- forklare utviklingen av idrettsaktiviteter i samiske og arktiske strøk

Læreplan for friluftsliv – valgfritt programfag

I formål med faget

Samtidig gir det et godt grunnlag for å vurdere friluftaktiviteter som utvikles i grenseland mellom friluftsliv, reiseliv, idrett og motorisert ferdsel.

Kompetansemål i programfaget friluftsliv 1

Hovedområdet *naturkjennskap*

- forklare de mest alminnelige varslere naturen gir oss

Kompetansemål i programfaget friluftsliv 2

Hovedområdet *naturkjennskap*

- vurdere og tolke de mest alminnelige varslene naturen gir oss, og ta de forholdsregler som synes nødvendig

Hovedområdet *veiledning*

- gjøre rede for det nasjonale friluftslivets historie og utvikling
- gjøre rede for og delta i virksomheten til lokale friluftsansjoner

Utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Utdanningsprogrammet har felles programfag på Vg1 og tre programområder på Vg2 og Vg3. Sametinget har fastsatt samisk innhold til

- felles programfag på Vg1

- to av tre felles programfag og til tre av seks valgfrie programfag innen programområdet for musikk.
- to av tre felles programfag og til en av fem valgfrie programfag innen programområdet for drama.

Et av de valgfrie programfagene i hovedområdene musikk og drama er et særskilt samisk fag i videregående opplæring, som fastsettes av Sametinget, som jf. Opplæringslovens § 6-4, andre ledd.

Læreplan i musikk, dans og drama, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans og drama

I fagets formål

Programfaget musikk, dans og drama skal ivareta tradisjonsrike kunst- og kulturfaglige uttrykk som representerer grunnleggende verdier i et samfunn. Programfaget skal være en møteplass for sceniske uttrykksformer som har sin egenverdi, og som kan gi grunnlag for kommunikasjon og utvikling av identitet og mangfold.

Læreplan i instrument, kor og samspill, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk

I fagets formål

Slik kan programfaget bidra til å ivareta og fornye norsk, samisk, nasjonale minoriteters og internasjonal musikkarv og samtidig legge grunnlag for aktiv utøvende deltakelse lokalt, regionalt, nasjonalt og internasjonalt.

I beskrivelsen av hovedområdet *hovedinstrument*

Å spille/synge prima vista etter imitasjon eller muntlig overlevering er også sentralt.

Læreplan i musikk i perspektiv, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk

I fagets formål

Som kunst- og kulturfag har musikk lange tradisjoner. Musikkens mange funksjoner i ulike samfunn og til ulike tider gir et godt bilde av menneskers liv og virksomhet. Kunnskap om musikkens historie kan være med på å sette nåtid og fortid i perspektiv og være et viktig bidrag til å forklare dagens musikalske uttrykksformer.

I beskrivelsen av hovedområdet *musikkhistorie*

Det blir lagt vekt på ulike musikalske ytringsformer, norsk og samisk kulturarv, kulturforståelse, toleranse og respekt for musikk som brobygger i et flerkulturelt og globalt perspektiv.

Kompetansemål i musikk i perspektiv 1

Hovedområdet *musikkhistorie*

- beskrive hovedlinjene i musikkhistorien fra middelalderen og fram til 1900, med vekt på norsk og europeisk kunstmusikk, samisk musikk og norsk folkemusikk

- sette musikk fra middelalderen og fram til 1900 inn i en politisk, økonomisk, sosial og kulturell kontekst

Kompetansemål i musikk i perspektiv 2

Hovedområdet *musikkhistorie*

- beskrive hovedlinjene i musikkhistorien fra 1900 fram til i dag, med vekt på norsk og europeisk kunstmusikk, samisk musikk, norsk folkemusikk og rytmisk musikk
- sette musikk fra 1900 og fram til i dag inn i en politisk, økonomisk, sosial og kulturell kontekst

Læreplan i musikk, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk

Kompetansemål

Hovedområdet *biinstrument VP 1*

- spille/synge eller joike et enkelt repertoar

Læreplan i lytting, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk

I fagets formål

Som kunst- og kulturfag har musikk lange tradisjoner. Forståelse for ulike typer musikk i ulike kulturer kan bidra til å sette nåtid og fortid i perspektiv og kan være et viktig bidrag til å forklare dagens musikalske uttrykksformer.

Læreplan i musikk fordypning, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for musikk

Kompetansemål i musikk fordypning 1

Hovedområde *gehørtraining*

- memorere og gjengi enkle musikalske forløp i sang eller joik, spill og skrift

Læreplan i teater i perspektiv, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama

I fagets formål

Fra urteateret til vår tid har teater speilet skiftende kulturelle og sosiale forhold i ulike samfunn. Det er fremdeles en kilde til kulturforståelse og synliggjøring av lokale, nasjonale og globale tradisjoner og kulturelt mangfold på tvers av tradisjoner.

Programfaget skal sette teaterformer inn i et historisk og flerkulturelt perspektiv og en sosial kontekst.

I beskrivelsen av hovedområdet *teaterhistorie*

Det dreier seg også om produksjonsforhold, det dramatiske mediets sosiale og kulturelle betydning. Forholdet mellom ulike kulturers teateruttrykk og -tradisjoner inngår også i hovedområdet.

I beskrivelsen av hovedområdet *teaterkompaniet*

Hovedområdet dreier seg om kulturforvaltning og kulturorganisasjoner lokalt og nasjonalt.

Kompetansemål i teater i perspektiv 1

Hovedområdet *teaterhistorie*

- presentere en oversikt over teaterets utvikling fra urteater til modernisme i et flerkulturelt perspektiv
- drøfte historiske og kulturelle forutsetninger for ulike teateruttrykk

Hovedområdet *teaterkompaniet*

- gjøre rede for kulturforvaltning og kulturorganisasjoner fra lokalt til nasjonalt nivå

Kompetansemål i teater i perspektiv 2

Hovedområdet *teaterhistorie*

- sammenligne ulike kulturers teateruttrykk og drøfte teaterets utvikling i et flerkulturelt samfunn

Læreplan i drama og samfunn, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama

I beskrivelsen av hovedområdet *fortellerkunst*

Sammenhenger mellom fortellerkunst, dramapedagogiske virkemidler, metoder og ulike kulturers fortellertradisjoner har en sentral plass i hovedområdet.

Kompetansemål i hovedområdet *fortellerkunst*

- drøfte betydningen av fortellerkunst i ulike kulturer

Læreplan i teaterproduksjon fordypning, programfag i utdanningsprogram for musikk, dans, drama, programområde for drama

I fagets formål

Teater omfatter mange ulike disipliner og er en utpreget tverrestetisk uttrykksform som også har en flerkulturell dimensjon.

Yrkesfaglige utdanningsprogram

Utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk

Læreplan i felles programfag i Vg1 bygg- og anleggsteknikk

I fagets formål

Innføringen av ny teknologi innen anlegg, industri og bygg har medført at bygg- og anleggsfagene er i stadig utvikling, samtidig som lokale tradisjoner og kultur skal holdes i hevd.

Utdanningsprogram for design og håndverk

Læreplan i felles programfag Vg1 design og håndverk

I fagets formål

Gjennom opplæringen i felles programfag skal elevene utvikle forståelse for estetiske problemstillinger knyttet til kulturer, urfolk, tradisjoner og trender i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv.

Opplæringen skal bidra til utvikling av håndverksmessige ferdigheter og grunnleggende yrkeskompetanse. Opplæringa skal styrke evnen til kritisk refleksjon, respekt for eget og andres fagarbeid og forståelse for yrkesetiske problemstillinger.

Opplæringen skal bidra til at den enkelte skal utvikle tro på egne skapende krefter og evne til å se og bruke lokale, nasjonale og internasjonale ressurser.

Kompetansemål i *produksjon*

- gjenkjenne og lage enkle håndverksprodukter og tjenester relatert til ulike kulturer, håndverkshistorie og trender

Kompetansemål i *kvalitet og dokumentasjon*

- reflektere over og vurdere eget og andres arbeider som grunnlag for å tolke trender og finne fram til egne utviklingsbehov
- beskrive kultur- og håndverkshistorie, tradisjoner, organisering og særpreg i noen yrker innen design og håndverk

Programområde for aktivitør, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Programfaga skal medverke til kunnskap om aktivisering av ulike brukargrupper gjennom fysisk og sosial aktivitet, daglege gjeremål, nettverksbygging og kunst- og kulturaktivitetar bygde på handverkstradisjonar. Opplæringa skal utvikle forståing for estetiske problemstillingar knytte til ulike kulturar, urfolk, tradisjonar og trendar.

Programområde for design og gullsmedhåndverk, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Gullsmedhåndverk har lange tradisjoner i norsk og samisk kultur.

Opplæringen i programfagene skal bidra til å ivareta kulturelle særtrekk og tradisjoner og legge grunnlag for å dekke etterspørsel etter slike produkter.

Programområde for design og trearbeid, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Bearbeiding av tre har lange tradisjoner i norsk og samisk kultur.

Utdanningsprogram for helse- og sosialfag

Læreplan i felles programfag Vg1 helse- og sosialfag

I fagets formål

Eit fleirkulturelt samfunn krev kunnskap om og respekt for norsk, samisk og andre kulturar og tradisjonar.

I beskrivelsen av programfaget *kommunikasjon og samhandling*

Programfaget kommunikasjon og samhandling handlar om møtet mellom menneske, uavhengig av alder, språk, kultur, religion, livsførsel eller funksjonsnivå.

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og samhandling*

- gjere greie for og gi døme på kva haldningar, verdiar og menneskesyn er, med utgangspunkt i ulike psykologiske perspektiv
- grunngi og vurdere eigne haldningar og veremåtar når omsorg og utvikling hos brukaren er målet, uavhengig av kultur, religion, livsførsel og funksjonsnivå hos den andre
- forklare kva sosial kompetanse vil seie, og gi døme på korleis ein sjølv kan bruke sosial kompetanse i møte med menneske som er avhengige av tilbod i oppvekst-, helse- og sosialsektoren

Programområde for barne- og ungdomsarbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Samfunnet har behov for barne- og ungdomsarbeidere som er tydelige rollemodeller, ser det enkelte individ og er bevisst på de utfordringer barn og unge har i et flerkulturelt samfunn.

I beskrivelsen av programfaget *kommunikasjon og samhandling*

Sosialiseringprosessen hos barn og unge, utvikling av sosial kompetanse, empati, respekt og toleranse inngår i faget.

I beskrivelsen av programfaget *yrkesutøvelse*

Programfaget handler om barn og unges oppvekstvilkår i et flerkulturelt og mediepåvirket samfunn, og om ulike typer aktiviteter som brukes i det pedagogiske arbeidet for barn og unge.

Kompetansemål i programfaget *yrkesutøvelse*

- drøfte hvordan barn og unges ulike kulturelle og religiøse bakgrunn kan være en ressurs i det pedagogiske arbeidet

Programområde for fotterapi og ortopediteknikk, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Gjennom opplæringen skal evnen til å kommunisere og samhandle med andre i forskjellig alder, livssituasjon og med annen kulturtilhørighet utvikles.

Programområde for helsearbeiderfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Opplæringen i faget skal utvikle evne til å møte mennesker med ulik kulturell bakgrunn i ulike livssituasjoner og med ulik evne og mulighet for kommunikasjon.

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og samhandling*

- drøfte hva respekt og toleranse for andres kulturer og tradisjoner, livssyn og sosiale status innebærer, og drøfte hva dette betyr for å fremme fysisk og psykisk helse

Programområde for helseservicefag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Vidare skal opplæringa medverke til å utvikle etisk medvit, respekt for andre og evne til å kommunisere med menneske i ulike livssituasjonar og med ulik kulturbakgrunn.

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og samhandling*

- tilpasse kommunikasjon og samhandling til ulike pasientar og kundar i ulike livssituasjonar og med ulik kulturbakgrunn
- gi døme på kva respekt, toleranse og omsorg inneber for yrkesutøvinga

Programområde for hudpleie, læreplan i felles programfag Vg2

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og samhandling*

- kommunisere med kunder og samarbeidspartnere med ulik alder, kulturtilhørighet og livssituasjon, slik at deres behov blir ivaretatt
- drøfte og gi eksempler på hva respekt, toleranse og omsorg innebærer for hudpleieren

Utdanningsprogram for medier og kommunikasjon

Læreplan i felles programfag Vg1 medier og kommunikasjon

I fagets formål

Opplæringen skal også bidra til økt kunnskap om ytringsfrihet og respekt for egne og andres kulturer og mediebruk.

Kompetansemål i programfaget *medier, kommunikasjon, individ og samfunn*

- drøfte hvordan mediene kan påvirke menneskers oppfatning av individ og samfunn og forholdet mellom majoritetsbefolkning og minoritetsgrupper

Programområde for medier og kommunikasjon, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Programfagene skal bidra til kunnskaper om menneskerettigheter, flerkulturelle forhold og mediernes rolle i samfunnet.

Kompetansemål i programfaget *mediekommunikasjon*

- finne fram til og analysere eksempler som belyser mediernes rolle i forhold til urfolk, nasjonale og etniske minoriteter, og drøfte disse gruppernes muligheter til å nå fram i mediene

Utdanningsprogram for naturbruk

Læreplan i felles programfag Vg1 naturbruk

I beskrivelsen av programfaget *naturbasert produksjon*

Programfaget omfatter grunnleggende arbeidsoppgaver og yrkesutførelse innen norske eller samiske naturbruksproduksjoner etter instruks og under veiledning.

Kompetansemål i programfaget *naturbasert aktivitet*

- beskrive bærekraftig utvikling og ressursforvaltning og vurdere hvordan naturbaserte produkter og tjenester kan utvikles innenfor denne rammen

Programområde for fiske og fangst, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Dei skal synleggjere tradisjonane og den historiske utviklinga til fiskerinæringa, og leggje til rette for framtidig yrkesutøving i tradisjonelle og nye næringar.

Kompetansemål i programfaget *fangst og reiskap*

- gjere greie for korleis ny teknologi og nasjonal politikk verkar inn på fiskebestanden og fiskerinæringa globalt, regionalt og lokalt

Programområde for skogbruk, læreplan i felles programfag Vg2

Kompetansemål i programfaget *skogskjøtsel, utmark og bedrift*

- beskrive økologiske sammenhenger i ulike skogtyper, identifisere merkeplanter, biotoper og kulturminner, og vurdere konsekvenser av menneskelig aktivitet

- planlegge og utøve skog- og utmarksnæring med hensyn til økologi, allmennhet og andre brukergrupper

Utdanningsprogram for restaurant og matfag

Læreplan i felles programfag Vg1 restaurant og matfag

I fagets formål

Opplæringa i felles programfag kan medverke til å ta vare på og vidareutvikle viktige norske mattradisjonar, også dei samiske.

Kompetansemål i programfaget *kosthald og livsstil*

- lage tradisjonsmat frå ulike område i Noreg og mat frå ulike kulturar, og drøfte kva måltidet har å seie som kulturberar

Programområde for kokk og servitørfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Vidare skal programfagene gi opplæring i norske og samiske mattradisjonar, mat fra ulike kulturer og nasjonale og internasjonale mattrender.

Kompetansemål i programfaget *råvarer og produksjon*

- tilberede og presentere nye og tradisjonelle lokale, regionale, nasjonale og internasjonale retter og menyer på kreativ og estetisk måte

Kompetansemål i programfaget *kosthold, ernæring og helse*

- komponere menyer og lage måltider ut fra hensyn til kultur og religion

Programområde for matfag, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Vidare skal dei medverke til å ta vare på og vidareutvikle viktige norske og samiske mattradisjonar.

Kompetansemål i programfaget *råvare, produksjon og kvalitet*

- lage lokale spesialitetar og andre produkt innan matfag

Utdanningsprogram for service og samferdsel

Læreplan i felles programfag Vg1 service og samferdsel

I fagets formål

Grunnleggende kunnskaper om mellommenneskelige relasjonar, kulturforståelse og etikk står sentralt i opplæringa av den som skal utøve handel og leveranse av tjenester og produkter.

Kompetansemål i programfaget *kommunikasjon og service*

- bruke kart over Norge og informasjonsmateriell om kulturelle forhold for å innfri kundens forventninger til gode reiselivsopplevelser

Programområde for reiseliv, læreplan i felles programfag Vg2

I fagets formål

Norsk reiselivsnæring er tufta på særmerke som norsk natur og kultur, anten det er fjell, fjordar, skog og vidde, kystkultur, samisk kultur eller urbane kulturopplevingar.

I beskrivelsen av programfaget *vertskapsrolla*

Vertskapsrolla dreier seg òg om formidling av norsk og samisk natur og kulturverdiar, som fjell, fjord, skog og vidde, byar, museum og kulturminne, lokalt og nasjonalt.

Kompetansemål i programfaget *vertskapsrolla*

- formidle informasjon om sentrale lokale og nasjonale turistattraksjonar, basert på norsk og samisk kulturhistorie, kulturlivet i dag og bruk og vern av naturressursar

Utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon

Læreplan i felles programfag Vg1 teknikk og industriell produksjon

I fagets formål

Praktisk arbeid sammen med andre skal fremme kommunikasjonsferdigheter og forståelse for ulike kulturer.

Læreplaner uten samisk innhold

Sametinget har ikke fastsatt samisk innhold i alle læreplaner.

Studiespesialiserende utdanningsprogram

Innen programområde for realfag har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- matematikk S1, S2, R1, R2 og X
- biologi
- kjemi
- fysikk

Innen programområde for språk har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- engelsk
- fremmedspråk

Innen programområde for samfunnsfag og økonomi har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- samfunnsøkonomi
- entreprenørskap og bedriftsutvikling

Innen programområde for formgivning har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- scenografi og kostyme, valgfritt programfag
- trykk og foto, valgfritt programfag

Utdanningsprogram for musikk, dans og drama

Innen programområde for musikk har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- instruksjon og ledelse, felles programfag
- ergonomi og bevegelse, felles programfag
- bevegelse, valgfritt programfag

Innen programområde for dans har ingen læreplaner samisk innhold.

Innen programområde for drama har ikke følgende læreplaner samisk innhold:

- teaterproduksjon, felles programfag
- teater og bevegelse, felles programfag
- bevegelse
- teaterensemble, valgfri programfag

Utdanningsprogram for idrettsfag

Følgende læreplaner har ikke samisk innhold:

- aktivitetsslære – felles programfag
- treningslære – felles programfag
- treningsledelse - felles programfag
- toppidrett – valgfritt programfag
- breddeidrett – valgfritt programfag
- lederutvikling – valgfritt programfag

Yrkesforberedende utdanningsprogrammer

Innen utdanningsprogram for bygg- og anleggsteknikk har ikke læreplaner for følgende programområder på Vg2 samisk innhold:

- anleggsteknikk
- byggteknikk
- klima, energi og miljøteknikk
- overflateteknikk
- treteknikk

Innen utdanningsprogram for design og håndverk har ikke læreplaner for følgende programområder på Vg2 samisk innhold:

- båtbyggerfag
- blomsterdekoratør
- børsemaker
- design og tekstil
- frisør
- interiør og utstillingsdesign
- pianostemming og pianoteknikk
- smed
- ur- og instrumentmaker

Innen utdanningsprogram for elektrofag har ingen læreplaner samisk innhold, verken på Vg1 eller Vg2 nivå.

Innen utdanningsprogram for helse- og sosialfag har ikke læreplaner for programområde for ambulansefag, felles programfag på Vg2 samisk innhold.

Innen utdanningsprogram for naturbruk har ikke læreplaner for følgende programområder på Vg2 samisk innhold:

- akvakultur
- anleggsgartner- og idrettsanleggsgfag
- heste- og hovslagerfaget
- landbruk og gartneri

Innen utdanningsprogram for service og samferdsel har ikke følgende læreplaner for programområder på Vg2 samisk innhold:

- salg, service og sikkerhet
- IKT-servicefag
- transport og logistikk

Innen utdanningsprogram for teknikk og industriell produksjon har ingen læreplaner for programområder på Vg2 samisk innhold.